

ПОЛІТОЛОГІЯ

УДК 321.7(477)

Л. М. Герасіна, доктор соціологічних наук, професор

ПРОБЛЕМА ВИБОРУ ЕФЕКТИВНОЇ «МОДЕЛІ» ДЕМОКРАТІЇ В ДЕРЖАВНИЦЬКИХ ПРАКТИКАХ СУЧАСНОЇ УКРАЇНИ

Статтю присвячено теоретико-праксеологічному аналізу найбільш значущих «моделей» і концептів демократії, необхідних для політичної модернізації України. Адже у надскладних пост-революційних, воєнних умовах виникла потреба ґрунтовного відбору змісту і переоцінки траєкторії демократичного розвитку, яка може бути найефективніше реалізована у державотворчому процесі нашої країни.

Ключові слова: ідентитарна, представницька, елітарна, ліберальна, соціальна «моделі» демократії, демократичні принципи, народовладдя, політичний плюралізм, парламентаризм, правова соціальна держава.

Демократія — це політичний механізм, здатний гнучко пристосовуватися до зміни форм організації суспільства, до системних реформ, вона забезпечує конкуренцію ідей, альтернативних соціополітичних проєктів, що зменшує ризик незворотних помилок. Демократія гарантує представництво інтересів різних соціальних груп при ухваленні політичних рішень, що підвищує легітимність влади і керованість політичної системи в цілому. Як наголошує Всесвітня енциклопедія (The World Encyclopaedia) в ціннісному контексті, демократія — це форма правління, образ життя, мета або ідеал, політична філософія. Але, вибудовуючи стратегію вирішення назрілих проблем української держави, слід враховувати, що режим демократії досить суперечливий за своєю суттю, оскільки вимагає постійного узгодження інтересів груп впливу, опрацювання різних суспільно-політичних альтернатив, захисту прав

меншин, толерантності тощо. Це *актуалізує* необхідність глибше переглянути концептуальні засади розвитку демократії (особливо її моделей перехідного періоду), уточнити їх герменевтику і практичний потенціал можливого впровадження у державницькі практики сучасної України.

Ключові ознаки, що характеризують демократичну державу, загальновідомі — це народовладдя, парламентаризм, вертикальний і горизонтальний поділ гілок влади, ідейно-політичний плюралізм, світський, правовий і соціальний характер держави, соціальна справедливість, здійснення без обмежень громадянських, соціально-економічних, політичних прав і свобод тощо. Україні, яка майже чверть століття долає шлях від авторитарно-бюрократичної до демократичної, прогресивної системи влади, життєво необхідно не тільки формально закріпити принципи демократії, але й реально втілити її матеріальні та інституційні форми, найбільш ефективні механізми, щоб на цьому ґрунті модернізувати політичні, правові та соціально-економічні відносини. В той же час державі, яка будує демократичну систему, не слід забувати вислів Карла Поппера: «Демократію ми обираємо не тому, що вона багата чеснотами, а тільки для того, щоб запобігти тиранії. Обираємо з розумінням її недоліків і пошуками, як їх подолати».

Звідси, дослідницькою *метою* статті вбачається — здійснення герменевтичного і праксеологічного аналізу найбільш значних концептів і «моделей» демократії для політичної модернізації України, бо у надскладних постреволюційних, воєнних умовах виникла потреба ґрунтового відбору і переоцінки змісту траєкторії демократичного розвитку, яка може бути найефективніше реалізована у державотворчому процесі нашої країни.

І у спадку класичних мислителів (Сократ, Арістотель, Цицерон, Локк, Монтеск'є, Кант, Гегель), і в сучасному теоретичному дискурсі (А. де Токвіль, Р. Даль, Р. Арон, К. Поппер, Й. Шумпетер та ін.) *демократія* та її цінності представлені як найбільш прогресивний, магістральний напрям суспільного розвитку, що підтверджується політико-правовими практиками розвинених країн світу. В науці склались класичні розуміння «демократії» як способу суспільного буття, що створює найбільш сприятливі умови для життєдіяльності й реалізації прав і свобод людини; як відкритої суспільної системи з високою політичною культурою еліти та соціуму; як найбільш ефективної форми організації політичної (державної) влади в умовах природного соціального розшарування.

Сучасні вітчизняні науковці в конституційно-політичній парадигмі енциклопедично визначають демократію «формою організації суспільства, його державно-політичного устрою, що ґрунтується на визнанні народу джерелом влади, послідовному здійсненні принципу рівності й свободи людей, їх реальної участі в управлінні справами держави й суспільства» [1, с. 61–62]. На

нашу думку, найбільш універсальним є трактування демократії в політико-правовому аспекті, як певного порядку суспільних відносин, що визначає відносини держави, влади і громадянина, його правове становище у суспільстві; це — порядок, заснований на певній системі цінностей, ідеалів конкретного суспільного устрою та панівного гуманістичного світогляду [2, с. 68–69].

Поступальна еволюція людської цивілізації дійсно нерозривно пов'язана зі становленням і поглибленням процесів демократизації політичних систем, це — найбільш стійка тенденція розвитку сучасних суспільств. У наш час у більшості держав Європи, американського континенту, в Австралії, провідних країнах Азії та Близького Сходу демократія стала політичним фундаментом державного устрою. Вона, як правило, забезпечує досить високий рівень соціально-економічного добробуту громадян, наявність стійких духовних традицій, гідних політико-культурних ознак. Демократичні процедури сприяють просуванню найбільш здатних і енергійних людей до влади, підвищуючи якість політичної еліти та її конкурентоспроможність. Останні десятиліття виявили іще такий могутній чинник демократизації, як «демонстраційний ефект» західних демократій, чий економічні й соціальні успіхи викликають повагу інших країн, та сприймаються як прямий наслідок демократичного політичного порядку.

Демократичні практики сучасних держав не можуть обмежуватись лише однією вибірковою соціально значущою метою (співучасть або ефективність, правова або соціальна держава, захист меншості або влада більшості, автономія або авторитет). Навпаки, прагнучи стабільного розвитку або еволюційного прориву, необхідно стратегічно комбінувати якомога більшу кількість уявлень про суспільні цілі, що викристалізувалися не тільки в ідеях демократії, але й у сучасному політико-правовому процесі.

Стосовно процесу демократизації суспільного життя у суверенних пост-соціалістичних країнах науковий дискурс виявив ряд універсальних ознак:

- 1) утвердження в політичній свідомості людей ставлення до демократії як до безальтернативної мети суспільного розвитку;
- 2) послідовна делегітимізація тоталітаризму й авторитаризму;
- 3) закріплення в конституційному порядку демократичних прав і свобод людини та громадянина;
- 4) чітка ідентифікація режиму демократії з ринковою економікою, свободою підприємництва та приватною власністю;
- 5) масова підтримка демократичного курсу реформ, який відповідає національно-історичному досвіду країни;
- 6) становлення «середнього класу»; консолідація громадянського суспільства, розбудова його інституцій та структур;

7) міжнародна підтримка ліберально-демократичних перетворень в економічній, політичній і правовій сферах.

Україна в процесі «демократичного транзиту» і революцій Майдану, як уявляється, вже подолала тоталітарну й автократичну епохи, нині перспективи її еволюції спрямовані на більш прогресивну модель політичного розвитку. Сучасній науці та державницьким практикам країн світу відомі різні політико-правові «моделі» (форми) демократії, зміст яких ґрунтується на певних теоретичних концептах [3]. Політичний істеблїшмент України має відповідальну місію: здійснити досконалий «український вибір» із цих альтернатив, який би не суперечив суспільним очікуванням, і на глибоко свідомих позиціях, відповідно до представницького мандату, впроваджувати демократичні засади та механізми в державотворчу практику країни.

«Модель» *ідентитарної демократії* (Ж.-Ж. Руссо, К. Шмітт) виходить з ідеї цілісності народу, нації, класу як політичної нації; наявності в них єдиної волі та спроможності до її публічної демонстрації. Домінує принцип належності всієї влади народу, що утворився шляхом добровільного злиття атомізованих індивідів в єдине ціле; це формування передбачає повне відчуження кожного члена асоціації з усіма правами на користь общини. Народ, як колективна істота, — представлений тільки самим собою, а не вибраними представниками; його загальна воля виражається безпосередньо на зборах, визначає закони і діяльність влади. Таким чином, передбачається ідентичність (тотожність) безпосередньої, колективної волі нації та діяльності державної влади (особливо, уряду), який технічно реалізує рішення народу. Але український досвід із поч. 2000-х рр. засвідчує певний ідеалізм цієї «моделі»: ідентитарні принципи автоматично не забезпечують соборності політичної нації; не виключають суперечностей у відносинах «індивід — суспільство — держава», влада й політична опозиція; і тому не усувають підґрунтя для конфліктів і протесту громадян проти дій злочинної влади.

«Модель» *представницької демократії* (Ш. Монтеск'є, М. Олсон, Ф. Хайек, Ф. Ешер), як відомо, передусім забезпечує опосередковану участь громадян у державних справах усіх рівнів через обраних представників. Конституційність і обмеження політичного панування — це основні принципи представницької демократії. Її механізми здебільшого пропагує ліберальна ідея, ставлячи за мету створити умови чіткого забезпечення принципу відповідальності, але при цьому дещо ігнорується принцип співучасті. Воля народу виражається не прямо, а через інститут посередників, делегується представникам, які самостійно формують народне волевиявлення при ухваленні політичних рішень, і під власну відповідальність. Отже, в цій моделі превалює ідея централізму влади, проте, на наш погляд, відповідальне виконання уря-

дом своїх зобов'язань все ж пов'язане з використанням процедур співучасті громадськості у владі.

Представницька демократія пов'язана з практиками парламентських або парламентсько-президентських республік; абсолютна більшість сучасних демократій є представницькими [4, с. 120–124]. До цієї форми правління нині повернулася й Україна, згідно з відновленою конституційною реформою 2004–2006 рр. В той же час, особливо після революційних подій 2013–2014 рр., нашій державі необхідно в аспекті дійсної представницької демократії суттєво реформувати інститути парламентаризму, представництва інтересів (зокрема, виборче право) і розширити місцеве самоврядування. Форми безпосередньої демократії, що передбачають пряму участь громадян у виробленні й прийнятті рішень, майже не реалізуються в українській політиці (за винятком вимог — наказів Майдану під час Революції Гідності). Плебісцитарна ж демократія, як право громадян шляхом референдумів, плебісцитів і опитувань висловлювати своє схвалення або заперечення певних законопроектів, нормативних актів або соціально-правових рішень, використовується в Україні дуже рідко, швидше як політична спекуляція, бо не забезпечена юридичним механізмом імплементації.

Останніми роками актуалізувалась «модель» т. зв. *елітарної демократії* як правління політичної еліти, що є носієм демократичних цінностей завдяки своїй компетентності, професіоналізму, толерантності, урівноваженості [5]. У розробленій Й. А. Шумпетером «моделі еліти» критерії демократії досягаються лише завдяки такому методу відтворення влади, коли діє певний порядок (інститут) реалізації політичних рішень, за якого окремі соціополітичні сили одержують право на ухвалення рішень у боротьбі за голоси народу. Отже, роль громадян практично зводиться до відбору правлячої еліти шляхом виборів, тобто фактично відбувається латентне відсторонення мас від влади. За цією «моделлю» диференційовані співтовариства не мають постійного вирішального голосу із питань політики (як суб'єкти), а здійснюють це право через специфічний «розподіл праці», коли вибрана на певний термін пануюча еліта отримує делеговані функції політичного представництва від більшості населення [6].

Ця модель знайшла у роки незалежності все більше прихильників в українській політичній верхівці, які впевнені, що конкурентна змінюваність (циркуляція) еліт за допомогою виборів може забезпечити Україні стабільність; народні ж маси вважаються некомпетентними, заідеологізованими, схильними до політичного радикалізму. Цей маніпулятивний дискурс і практики електоральних фальсифікацій продемонстрували президентські вибори в Україні 2004 і 2010 рр. та парламентські — 2002, 2006 і 2012 рр., які швидше були внутрішньо-елітарною, корпоративною справою політичних партій

(що не гребували «брудними» політтехнологіями), а не дійсно народним волевиявленням. За цих умов елітарна «модель» політичного процесу призвела до встановлення в Україні т. зв. «гібридної» демократії, з відчуженням громадян від реальної влади, «тінізацією» політики, породила економічну й політичну корупцію, апаратну бюрократизацію чиновництва і, врешті, «номенклатурний» капіталізм на чолі з олігархами.

Безумовно, більш прогресивною є «модель» *ліберальної демократії*, сутність якої Альбер Камю вбачав не у владі більшості, а у захисті меншості. В ліберальній моделі сама демократія постає атрибутом цивілізованого суспільства, цінності демократії поза людським буттям не існують; вони є орієнтирами і принципами поведінки людини та спільнот, завдяки суспільній свідомості, усвідомленню власних інтересів і здатності їх захищати та реалізовувати. Через негативний попередній досвід і проблеми України ця форма європейської демократії є достатньо привабливою для нашої держави, адже в її основі лежать — гарантії та захист прав і свобод особистості, правова держава, чіткий функціональний розподіл гілок державної влади, ідейно-політичний плюралізм, автономія громадянського суспільства від державного втручання, свобода підприємництва, недоторканість приватної власності, обмеження панування більшості над меншістю тощо [7, с. 5–9]. Крім того, в аспекті неоліберальних ідей ця «модель» демократії вимагає наявності свідомого й активного громадянина, здатного до самоорганізації та самоуправління.

Зрештою, не менш важливого значення для України, яка конституційно закріпила курс на побудову соціально орієнтованої, демократичної, правової держави, набуває «модель» *соціальної демократії*. Цей демократичний формат (притаманний країнам Північної й Центральної Європи) проголошує пріоритет людини як головної цінності суспільства і держави, передбачає не тільки політичну рівноправність громадян, а й визначає їх джерелом влади, забезпечує соціально-правову рівність як гарантію використання прав особистості у сфері політики, економіки, духовності [8, с. 38–50]. Це не зводиться до примітивно-егалітарного зрівняння у доходах, а передбачає забезпечення громадянам рівних стартових можливостей у реалізації своїх сил і здібностей. В умовах європейського політико-ідеологічного плюралізму, завдяки соціальній демократії сформувався потужний середній клас, який контролює владу, не допускає її надконцентрації та, водночас, надмірного соціального розшарування.

Воля більшості в демократичному суспільстві інституціоналізована досконалою системою представництва; поєднання ж плюралізму і консенсусу в «моделі» соціальної демократії забезпечує прийняття рішень більшістю при дотриманні прав меншості. Власне із цим принципом асоціюється така цін-

ність демократії, як народовладдя. Так, у розвинених країнах Європи парламентська меншість надійно захищена не тільки конституцією і демократичними традиціями, але й регламентами представницьких органів. Наприклад, регламент парламенту Франції передбачає, що під час дебатів на пленарних засіданнях суворо дотримуються неписаного правила «трьох третин»: згідно з яким у виступах одна третина часу призначена уряду, друга — урядовій більшості, а остання — опозиції. Виступи в дебатах обмежені часом, який надається не окремому депутату, а його групі. Отже, чим повніше захищені права меншості, тим ефективніше розвиваються демократичні процеси в соціумі. «Питання у тому, — зазначає Роберт Даль, — чи справедливе використання більшістю своїх основних політичних прав, щоб позбавити таких прав меншість? Відповідь, звичайно, повинна бути негативна. . . Адже так більшість заперечує права меншості, необхідні для здійснення демократичного процесу; тим самим більшість розписується у неможливості самоврядування за допомогою демократичного процесу для співтовариства у цілому» [9, с. 29–30].

Найбільш цілісну точку зору щодо процесів трансформації та демократичної модернізації сформулював С. Хантінгтон у праці «Політичний порядок у суспільствах, що змінюються». Ключовим чинником успішної соціально-економічної й політичної модернізації перехідних суспільств він визначив здатність владних структур та інститутів держави забезпечити керованість даного процесу і мінімізувати неконтрольовану участь у політиці суспільства в цілому та окремих радикальних груп [10]. Під «демократичною модернізацією» в українській політичній дійсності можна розуміти різні явища — від впровадження передових технологічних інновацій до процесу переходу країни в сучасний стан, який передбачає запозичення або створення базових інститутів за західним зразком. У межах цього дискурсу «вестернізація» є невід'ємною частиною процесу модернізації. По суті, цей процес містить як соціально-економічну складову (індустріалізація, урбанізація, зростання рівня освіти, доходів і мобільності населення, зменшення нерівності), так і політичну — реалізацію політичних прав і громадянських свобод, децентралізацію і дійсний поділ влади, емансипацію національних меншин, удосконалення партійної й виборчої систем, вплив незалежних ЗМІ, чесну електоральну конкуренцію тощо.

Втім інституціоналізація демократичних цінностей не передбачає їх одновимірного бачення усіма членами соціуму, специфіка людської свідомості не може забезпечити ідентичне для всіх сприйняття принципів демократії, а прагнення політичної ідентичності — прямий шлях до суспільної стагнації чи, навіть, диктатури. На думку О. В. Скрипнюка, в ефективних демократіях між соціальною, правовою державою та громадянським суспільством виникає

«позитивний баланс стримування» [11, с. 429], коли держава перебуває під пильним наглядом соціуму, що має можливість діяти в межах чинного законодавства.

Слід визнати, що суспільні очікування в транзитивних, постсоціалістичних країнах (до яких належить Україна), пов'язані з крахом тоталітаризму і швидкою соціально-політичною трансформацією, виявилися дещо надмірно завищеними. Це змусило теоретиків «транзиту» уточнити позиції щодо розвитку «моделей» демократії перехідного періоду. В результаті процес демократизації було диференційовано на етапи, що мають власну логіку та специфіку: *перший* — вихід із авторитарного режиму (Д. Растоу, К. Поппер); *другий* — створення дійсного демократичного режиму (А. Пшеворські, Г. О'Доннел).

Перший етап — перехід до демократії (*transition*) — передбачає встановлення демократичного уряду і супроводжується формуванням інституціональних засад демократичної системи, що забезпечує змінюваність політичних лідерів шляхом демократичних процедур; але він не захищений від ризиків політичної «реставрації» колишньої системи влади. Другий етап — зміцнення (*consolidation*) демократичної системи — означає стійке утвердження демократії, ефективне функціонування цього режиму влади. Йдеться про укріплення демократії як суспільно-політичної системи, консолідацію більшості громадян навколо демократичних ідеалів, принципів і цінностей, активізацію громадянського суспільства, про дієвість механізму «зміни еліт», формування високої політичної культури суспільства.

Демократичний європейський вибір сучасної України, як вбачається, має ґрунтуватися на **комбінації** ліберальної та соціальної «моделей» демократії. Розбудова ефективної демократичної держави, удосконалення її функціонування пов'язане із наявністю *внутрішніх* політико-економічних, соціокультурних та *зовнішньополітичних* чинників. До політичних належать: стабільність політичної влади, стійке функціонування інститутів демократії (зокрема, політичних партій і рухів як важелів впливу на суспільно-політичні процеси), розвинене громадянське суспільство, впливові та незалежні ЗМІ, політичний плюралізм. Економічні чинники — це ринкова конкурентна економіка, плюралізм форм власності й бізнес-прорив, високий рівень економічного (зокрема, індустріального) розвитку, прогресивна урбанізація, розвиненість інфраструктури масових комунікацій. Соціальні умови передбачають соціальний плюралізм, відносно високий рівень добробуту громадян, згладжування соціальної нерівності, розосередження в суспільстві різних соціальних благ (декомпозиція соціальної нерівності), наявність численого і впливового середнього класу. Культурні чинники — це освіченість і культурна ідентичність населення, громадянський тип його політичної культури, сталість демократичних традицій. Особливістю духовно-релігійних умов є

наявність релігії, що не обмежує індивідуальну свободу, рівність, а дає установки на працьовитість, моральність, не фетишизує церковну ієрархію. Нарешті, сприятливий зовнішньополітичний фактор передбачає відсутність ризиків воєнної агресії, прямий вплив прикладів демократичних країн у сфері стабільних політичних, економічних, гуманітарних, культурно-інформаційних, військових й інших зносин дружнього характеру.

Україна майже за чверть століття незалежності здолала перший етап демократичної модернізації, але швидше не у форматі реалізації певної «моделі», а через спроби інституційної розбудови основ демократії: конституційне закріплення та апробації демократичних механізмів; спроби реформ і контрреформ у галузі політичного представництва, форм правління, державного управління, місцевого самоврядування (не завжди успішні). Втім ці зрушення дозволили сформувати лише «гібридний» демократичний режим; і при входженні у другу фазу демократизації перед країною актуалізувались такі завдання:

- закріпити ціннісні й соціально-психологічні засади демократії; розвинути суб'єктивний фактор демократичних перетворень і демократичні традиції;

- більш скоординовано здійснювати економічне та політико-правове реформування країни, щоб демократична модернізація національної державності набула поетапного характеру;

- долаючи корупцію, модернізувати й «оздоровити» систему державного управління від центру до регіонів, створивши можливість публічному менеджменту держави набути структурної легітимності;

- стимулювати інститути ринку та приватної власності, потужність середнього класу, де складаються «групи інтересів» і партії, які на демократичних засадах захищають автономію особистості від тотального державного втручання;

- сприяти емансипації та легалізації різноманітних громадських ініціатив, контролю соціуму над владою, демократичним практикам нових і сталих структур громадянського суспільства, особливо за допомогою реформи місцевого самоврядування;

- послабити гостроту протиборства еліт й інших політичних сил за владу; забезпечити «рекрутування» нової, демократичної політичної еліти, здатної до модераторства у процесі демократизації України;

- активізувати політичний вплив незалежних мас-медіа та експертно-наукового середовища, наближаючи українську демократію до меритократії.

Таким чином, процеси демократизації, поступово набуваючи характеру закономірної тенденції, стали властивими змісту політичної дійсності Укра-

їни. Але їх протікання є, безперечно, проблемним і кризовим, має соціально невпорядкований характер, поки слабо кероване з боку державних структур на фоні політичної боротьби із сепаратизмом та необхідності військового захисту цілісності й суверенітету країни від зовнішньої агресії. Тому прогресивна європейська «модель» соціально-ліберальної демократії може бути реалізована в державі Україна виключно шляхом збалансування і гармонізації розвитку об'єктивних і суб'єктивних чинників демократизації суспільства.

ЛІТЕРАТУРА

1. Юридична енциклопедія : в 6 т. / редкол. Ю. С. Шемшученко (відп. ред.) та ін. – К. : «Укр. енцикл.», 1999. – Т. 2. – 744 с.
2. Цветков В. Демократія. Управління. Бюрократія / В. Цветков, В. Горбатенко. – К. : Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, 2001. – 346 с.
3. Гаджиев К. С. Введение в политическую науку / К. С. Гаджиев. – М. : Логос, 1997. – 540 с.; Даль Р. О демократии / Роберт Даль ; пер. с англ. А. С. Богдановского. – М. : Аспект Пресс, 2000. – 208 с.; Цветков В. Суспільна трансформація і державне управління в Україні: політико-правові детермінанти : монографія / В. Цветков, І. Кресіна, А. Коваленко. – К. : Концерн «Вид. Дім «Ін Юре», 2003. – 496 с.
4. The World Book Encyclopedia. Vol. 5. – P. 120–124.
5. Дай Т. Демократія для еліти. Введение в американскую политику / Т. Дай, Х. Зиглер ; пер. с англ. – М. : Юрид. лит., 1984. – 320 с.; Глухова А. В. Элиты в современных политических процессах (опыт сравнительного исследования) : монография / А. В. Глухова и др. – Воронеж : Науч. кн., 2009. – 177 с.; Пилипенко В. Владна еліта у контексті суспільного розвитку / В. Пилипенко, Ю. Привалов, В. Ніколаєвський. – К. : ПЦ «Фоліант», 2008. – 158 с.
6. Шумпетер Й. А. Капитализм, Социализм и Демократия / Й. А. Шумпетер ; пер. с англ. – М. : Экономика, 1995. – 540 с.
7. Нудненко Л. А. Теория демократии / Л. А. Нудненко. – М. : Юристь, 2001. – 96 с.
8. Основи демократії : посібник. – К. : Ай Бі, 2002. – 684 с.
9. Даль Р. Введение в экономическую демократию / Р. Даль ; пер. с англ. – М., 1991. – 126 с.
10. Хантингтон С. Политический порядок в меняющихся обществах / С. Хантингтон. – М. : Прогресс – традиция, 2004. – 480 с.
11. Скрипнюк О. В. Соціальна, правова держава в Україні: проблеми теорії і практики / О. В. Скрипнюк. – К. : Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАНУ, 2000. – 600 с.

ПРОБЛЕМА ВЫБОРА ЭФФЕКТИВНОЙ «МОДЕЛИ» ДЕМОКРАТИИ В ГОСУДАРСТВЕННЫХ ПРАКТИКАХ СОВРЕМЕННОЙ УКРАИНЫ

Герасина Л. Н.

Статья посвящена теоретико-праксеологическому анализу наиболее значимых «моделей» и концептов демократии, необходимых для политической модернизации Украины. Ибо в сверхсложных пост-революционных, военных условиях возникла необходимость глубокого отбора содержания и переоценки траектории демократического развития нашей страны, которое может быть наиболее эффективно реализовано в государственно созидательном процессе.

Ключевые слова: *идентитарная, представительская, элитарная, либеральная, социальная «модели» демократии, демократические принципы, народовластие, политический плюрализм, парламентаризм, правовое социальное государство.*

PROBLEM OF CHOICE OF EFFECTIVE «MODEL» OF DEMOCRACY IN STATE PRACTICES OF MODERN UKRAINE

Gerasina L. N.

The article is devoted to the theoretical-practical analysis of the most meaningful «models» and conceptions of democracy, necessary for political modernization of Ukraine. Because in difficult after-revolutionary, soldiery terms there was a necessity of deep selection of maintenance and overvalue of trajectory of democratic development sew on countries, which can be it is most effectively realized in a state creative process.

Democracy is a form of rule, offenses of life, purpose or ideal, political philosophy. It guarantees the representative office of interests of different task forces at acceptance of political decisions of, which promotes legitimacy of power and dirigibility of the political system on the whole. It topically a necessity deeper to revise conceptual principles of «models» of democracy of transitional period, specify them practical potential for introduction in state practices of modern Ukraine.

Most universal, to our opinion, there is interpretation of democracy in a political-legal aspect, as set procedure of public relations of, which determines the relations of the state, power and citizen, him legal position in society; to the order, to based on the certain system of values and dominating humanism world view. Democratic procedures are instrumental in moving of the most capable and energetic people toward power, promoting quality of political elite and his competitiveness. Wants stable development or evolutionary breach, it must Ukraine strategically combine as most of public pictures of democratic aims and prospects.

Modern science and state practices of the world countries knows different political-legal «models» democracies maintenance of which is based on certain theoretical concep-

tions: identical, representative, elite, liberal, social «models» of democracy. Sure progressive is a «model» of liberal democracy, where a democratic line-up is considered the attribute of the civilized society. The form of European democracy is given appears attractive enough for Ukraine, in fact in its basis lie are guarantees and defence of rights and individual freedoms, legal state, functional distributing of branches and levels of state power, ideological and political pluralism, autonomy of civil society from state interference, freedom of enterprise, inviolability of peculiar, limitation of domination of majority above a minority and others.

No less important value in Ukraine, which constitutionally fastened a course on the democratic legal state socially oriented, the «model» of social democracy, which proclaims priority of man as a main value of society and state acquires, foresees not only political equality of rights of citizens but also determines them the source of power, provides socially legal equality as guarantee of the use of rights for personality and to the sphere of policy, economy, spirituality. In the conditions of European political pluralism, due to social democracy a powerful middle class, which controls power, shuts out it superconcentration and surplus social stratification, was formed.

The processes of democratization purchased character of appropriate tendency in maintenance of political life of Ukraine, but these changes allowed for 25 years to form only «hybrid» democratic mode. In addition, their flowing objectively is a problem and crisis, has character of socially lacking amenities, and until now poorly guided from the side of state structures. At included in the new phase of democratization important tasks appeared before a country: to develop the human factor of democratic transformations and democratic traditions; more co-ordinated to carry out economic and political-legal reformation of country; overcoming a corruption, to modernize and «to renew», system of state administration from a center to the regions; to stimulate the institutes of market and peculiar, power of middle class; to weaken the sharpness of opposing of elites and other political forces for power; instrumental in control of society above power, to democratic practices of structures of civil society; and others like that.

In science under «democratic modernization» of political reality understand the different phenomena – from introduction of front-rank technological innovations to passing of country to the modern state, which foresees borrowing or creation of base institutes on a western standard. Appears us, that the democratic European choice of modern Ukraine, must be based on combination of liberal and social «models» of democracy, taking into account a presence and action of internal political, economic, social, cultural and foreign-policy factors. Therefore, the progressive European «model» of socially-liberal democracy can be realized in Ukraine exceptionally by balanced and harmonization of development of objective and subjective factors of democratization of society.

Key words: identical, representative, elite, liberal, social «models» of democracy, democratic principles, democracy, political pluralism, parliamentarism, legal social state.

